

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ ТА ТУРИЗМУ

Назва практики	Навчальна практика з геоморфології
Освітній компонент	Землезнавство з навчальною практикою та курсовою роботою. Модуль 3 Геоморфологія з навчальною практикою
Ступінь освіти Бакалавр/магістр/доктор філософії Освітня програма	Бакалавр ОП: Середня освіта. Географія. Біологія, ОП: Середня освіта. Географія. Фізична культура ОП: Середня освіта. Географія. Іноземна мова (англійська).
Рік викладання/ Семестр/ Курс (рік навчання)	2023-2024 н.р III семестр 2 курс
Викладач	Непша Олександр Вікторович – старший викладач
Профайл викладача	https://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-fizichnoyi-geografiyi-i-geologi/
Контактний тел.	
E-mail:	nepsha_aleks@mdpu.org.ua
Сторінка курсу в ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького	https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=1657
Консультації	Онлайн-консультації: через систему ЦОДТ МДПУ ім. Б. Хмельницького.

1. АНОТАЦІЯ

Навчальна практика з геоморфології є складовою частиною освітнього компоненту «Землезнавство з навчальною практикою з курсовою роботою» і завершує теоретичний розділ М 4 Геоморфологія з навчальною практикою. Навчальна практика являє собою керовану навчально-пізнавальну діяльність студентів, що спрямована на практичне застосування здобутих теоретичних знань, розвиток практичних умінь та навичок, засвоєння основ дослідницької роботи.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Мета практики – є закріплення і поглиблення знань про рельєф Землі, одержаних при вивченні теоретичного курсу «Землезнавство з навчальною практикою з курсовою роботою» та набуття навичок польових геоморфологічних досліджень і набуття реального практичного досвіду, навичок самостійної роботи, необхідних у подальшій професійній діяльності.

Основними завданнями навчальної практики з геоморфології є

- поглибити та закріпити теоретичні знання про рельєфоутворюючі процеси та типи морфоструктурного та морфоскульптурного рельєфу, одержані на лекціях та семінарських заняттях з дисципліни «Землезнавство з навчальною практикою з курсовою роботою»;
- навчитися виділяти на місцевості окремі форми рельєфу та їх елементи;
- одержати навички вимірювань та характеристики морфологічних ознак форм рельєфу різних типів морфоскульптури;
- оволодіти вмінням опису сучасних геолого-геоморфологічних процесів;
- навчитися складати геоморфологічні профілі та геоморфологічні картосхеми-абриси та вміти ними користуватися;
- визначити ступінь антропогенної перетвореності рельєфу території проведення навчальної практики;
- оволодіти вмінням підготовки, організації та проведення навчальних екскурсій у природу та практичних робіт на місцевості з учнями для вивчення знань про рельєф, рельєфоутворення та основні форми рельєфу з курсів фізичної географії у 6-8 класах загальноосвітніх шкіл.

Бази проходження практики.

Бази проходження навчальної практики визначаються на початку навчального року, укладаються договори (угоди) з організаціями, установами і визначається термін проходження.

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знаходити варіанти найбільш збалансованих моделей поведінки з урахуванням бази теоретичних, методологічних, методичних аспектів освітнього процесу.

ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професії. Свідоме та цілісне осмислення мети та задач

свого професійного росту та розвитку.

ЗК 11. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 15. Навички здійснення безпечної діяльності.

Фахові компетентності спеціальності

ФК 1. Володіти базовими загальними знаннями, а саме: знання з природничих і суспільних наук.

ФК 2. Здатність застосовувати на практиці фонову інформацію, інформаційно-пошукові навички, інформаційні технології для рішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності.

ФК 3. Здатність знаходити та використовувати інформацію з різних джерел (електронних, письмових, архівних та інших) для подальшого використання в професійній діяльності.

ФК 4. Здатність володіти іншомовною комунікативною компетентністю.

ФК 6. Володіти спеціальними знаннями та вміння користуватися інструментами природничих та соціальних наук (таких наприклад як геологія, фізична географія, гідрологія, геоморфологія, географія ґрунтів, ландшафтознавство) в обсязі достатньому для інтерпретації власних досліджень, щодо процесів і явищ, причинно-наслідкових зв'язків, які відбуваються в географічній оболонці.

ФК 7. Здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі географії, теоретичного освоєння загальнопрофесійних дисциплін і рішення практичних завдань

4. РЕЗУЛЬТАТИ ПРАКТИКИ

ПРН 1. Знати сутність базових понять і термінів.

ПРН 2. Застосовувати різні джерела інформацію для розширення світогляду з подальшим застосуванням на практиці.

ПРН 9. Знаходити необхідні географічні відомості в довідниках, енциклопедіях, монографіях та джерелах географічної інформації і вміння застосовувати відомості про охорону довкілля.

ПРН 10. Вміння пояснювати зв'язок між компонентами природного середовища вміння пояснювати вплив природних умов на господарську діяльність людини.

ПРН 15. Встановлювати ступінь антропогенного впливу.

5. ОБСЯГ ПРАКТИКИ

Вид заняття	Загальна кількість годин	практичні заняття	самостійна робота
Кількість годин	45	20	25

6. ПОЛІТИКИ ПРАКТИКИ

Політика академічної поведінки та етики:

- ☐ Не пропускати та не запізнюватися на заняття за розкладом;
- ☐ Вчасно виконувати завдання практичних занять та питань самостійної роботи;
- ☐ Вчасно та самостійно підготувати та захистити звіт з практики

7. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ГЕОМОРФОЛОГІЇ

7.1 СТРУКТУРА ПРАКТИКИ (ЗАГАЛЬНА)

Кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Вага оцінки	Термін виконання
БЛОК 1. Підготовчий етап						
3	Тема 1. Вступ. Мета, завдання практики. Ознайомлення із програмою, методичними рекомендаціями та порядком проведення практики, приладами Геоморфологічна будова району практики.	Лекція (1 год) Практичне заняття (2 год.)	10	Опрацювання практичних завдань	10	впродовж першого дня практики
1	Тема 2. Ознайомлення з метою, завданнями та методикою польових геоморфологічних досліджень. Огляд літератури.	Практичне заняття (1 год.)	1-10	Опрацювання практичних завдань	5	впродовж першого дня практики
1	Тема 4. Інструктаж з техніки безпеки та охорони життя.	Практичне заняття - 1 год		Вивчити правила поведінки на		впродовж першого дня практики

				місцевості при геологічних роботах		
Блок 2. Польові геологічні дослідження						
10	Тема 5. Геоморфологічні дослідження долини річки.	Практичне заняття – 4 год. Самостійна робота – 6 год.	1-9	Способи визначення планових положень точок.	15	впродовж другого дня практики
10	Тема 6. Геоморфологічні дослідження яружного, балочного та межирічного рельєфу.	Практичне заняття - 4 год. Самостійна робота – 6 год.	1-9	Технічне нівелювання	15	впродовж третього дня практики
10	Тема 7. дослідженню небезпечних геолого-геоморфологічних процесів в районі проходження практики. Індивідуальне завдання	Лекція – 1 год. Практичне заняття - 3 год. Самостійна робота – 6 год.	1-9	Окомірна зйомка з барометричними нівелюваннями..	15	впродовж четвертого дня практики
Блок 3. Камеральний період						
10	Тема 8. Побудова геоморфологічного профілю через річку чи яр. Характеристика рельєфу району практики. Оформлення звіту. Захист індивідуальних завдань. Підсумкове тестування. Залік.	Практичне заняття – 4 год. Самостійна робота – 6 год.	1-9	Підготовка звіту	15	впродовж п'ятого дня практики

Практика завершується диференційованим заліком, який плюсується до загальної оцінки з освітнього компоненту

«Землезнавство з навчальною практикою з курсовою роботою». Програмою передбачено п'ять чотирьох годинних занять, 25 годин на самостійну роботу і виконання індивідуальних завдань. На заняттях оцінюється діяльність здобувача по виконанню конкретних завдань що фіксується в зошитах. Підсумкова оцінка в балах за 100-бальною шкалою, кредитно-трансферною і національною оцінкою виставляється в журнал академічної групи.

.Вимоги щодо оформлення звітної документації про проходження практики.

Для звітування студент готує зошит з усіма записами практичних занять, виконаними індивідуальними завданнями і самостійною роботою. Після перевірки студент письмово відповідає на 10 тестів вибіркового виду. В кожному тесті одне запитання і чотири відповіді, з яких тільки одна правильна. Правильна відповідь оцінюється 1 балом.

Вимоги до звіту.

Звіт має включати такі складові частини:

1. Титульний аркуш;
2. Зміст;
3. Вступ;
4. Розділ 1. Фізико-географічна характеристика району проходження практики;
5. Розділ 2. Геоморфологічна будова району практики;
6. Розділ 3. Геолого-геоморфологічні процеси на території практики;
7. Розділ 4. Польові геоморфологічні дослідження, що проводилися під час проходження практики;
8. Розділ 5. Індивідуальні завдання
9. Розділ 6. План-конспект розробки екскурсії в природу з учнями 6-7 класів по вивченню рельєфу своєї місцевості.
10. Висновки та рекомендації;
11. Список використаної літератури та джерел.

Звіт оформлюється на листах формату А-4. Шрифт 14, інтервал 1,5. Розмір лівого поля - 20, правого 5-10 мм, зверху й знизу - 20 - 30. Кожний новий розділ звіту треба розпочинати з нової сторінки.

До кожного виду зйомки додається абрис, журнали польових вимірювань зйомок, плани та профілі, які виконуються відповідно до вимог креслення олівцем, чорною пастою, а усі умовні знаки наносяться відповідним кольором.

Усі сторінки звіту повинні бути пронумеровані послідовно арабськими цифрами, починаючи з першої сторінки. Нумерація сторінок повинна бути наскрізною від титульного аркуша до останньої сторінки, враховуючи всі рисунки, таблиці та ін., розташовані всередині тексту або після нього. На титульному аркуші, що є першою сторінкою, номер не ставлять.

Титульний аркуш повинен вміщувати такі елементи інформації: повну назву міністерства, котрому

підпорядкований вуз, повну назву вузу; повне найменування кафедри, що приймає звіт з навчальної практики; назва звіту (повинна бути написана більш великим шрифтом); список виконавців з підписами.

Зміст починається з нової сторінки. У змісті перелічують назви, що наводяться у звіті, вказують номер сторінок, на яких вони розміщені.

Кожний розділ слід починати з нової сторінки. Підрозділи повинні мати порядкові номери в межах кожного розділу, що складається з номера розділу й підрозділу, розділених крапкою. У кінці номера підрозділу також ставлять крапку.

Назва розділів і підрозділів повинна бути короткою, відповідати змісту і писатися у вигляді назв (у червоний рядок) великими літерами.

Перенесення слів у назвах забороняється. Крапку в кінці назви не ставлять. Відстань між назвами й наступним текстом повинна дорівнювати приблизно 3-5 інтервалам.

При посиланні на літературні джерела наводять порядковий номер використаної літератури у квадратних дужках.

Усі рисунки в звіті повинні бути чіткі й виразні. При оформленні планів та профілів застосовувати рамки для їх відокремлення.

Абрис, журнал, плани і профілі виконуються на окремих листах і розміщуються послідовно одразу після посилання на них у тексті. Нумерація їх рекомендується наскрізна.

Написи слід розміщувати по можливості горизонтально, близько до деталі, до якої вони мають відношення. Розмір шрифту повинен бути не менше половини розміру шрифту у тексті. Кожний рисунок має супроводжуватися змістовним підписом, що розміщується під рисунком поряд з його номером.

При оформленні планів та профілів рисунка треба звертати увагу на правильність умовних позначень.

7.4. ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Під час виконання індивідуальних завдань здобувачі збирають матеріал для курсових і дипломних робіт, використовуючи його для доповідей на підсумкових наукових конференціях викладачів та здобувачів вищої освіти природничо-географічного факультету, на засіданнях географічного гуртка та використовуються в подальшому під час проходження активної педагогічної практики.

Виконані індивідуальні роботи входять до групового звіту з навчальної практики, як його частина.

Рекомендації до індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти

Обсяг реферату 2-4 рукописних сторінки, що розміщуються в індивідуальному щоденнику практики. Реферат обов'язково має бути ілюстрований власноруч виконаними рисунками, планами, профілями чи схемами. Список літератури має містити 2 – 5 найменувань джерел інформації.

Індивідуальні завдання здобувачі отримують при вивченні розділу Зйомки місцевості на практичних заняттях і мають бути підготовлені до проходження навчальної практики. Таким чином, у кожній бригаді будуть фахівці із поглибленими знаннями організації та проведення певних польових робіт та зйомок місцевості. Зазначені спеціалісти мають консультувати своїх колег як у польовій період, так і при камеральній обробці та оформленні результатів польових досліджень.

№ з/п	Індивідуальне завдання
1	Характеристика форм флювіального рельєфу постійних водотоків
2	Характеристика форм флювіального рельєфу тимчасових водотоків.
3	Характеристика форм рельєфу площинного змиву.
4	Характеристика форм еолового рельєфу.
5	Характеристика форм антропогенного рельєфу.
6	Характеристика форм гляціального типу морфоскульптури.
7	Характеристика форм кріогенного типу морфоскульптури.
8	Характеристика форм гравітаційного типу морфоскульптури.
9	Характеристика форм карстового типу морфоскульптури.
10	Характеристика форм берегового типу морфоскульптури.

Підведення підсумків практики.

1. Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики. Звітна документація оформлюється, оцінювання результатів проходження практики здійснюється відповідно до вимог, критеріїв, встановлених кафедрою та зазначених у робочій програмі практики здобувачів вищої освіти.

2. Контрольні заходи з навчальної практики у здобувачів вищої освіти відбуваються на базі практики в останній день проходження практики.

3. Навчальна практика, яка входять до складу інтегрованого освітнього компоненту (дисципліни), оцінюються за 100-бальною шкалою, а рейтинг здобувача вищої освіти з освітнього компоненту визначається як середнє арифметичне.

4. Оцінювання результатів проходження навчальної практики за визначеними кафедрою вимогами здійснюється керівником практики від кафедри. Оцінка за навчальну практику як частина інтегрованого освітнього компоненту (модуль) фіксується у журналі обліку роботи академічної групи за підписом керівника практики від кафедри.

8. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Критерії оцінювання:

Діяльність студента на кожному 4-годинному практичному занятті оцінюється так:

- аналіз дидактичних матеріалів, документації, засобів навчання та ін. і обговорення в групі 1-5 балів;
- виконання практичних завдань 2 - 5 балів;
- оформлення щоденника 1-5 балів.

Максимальна кількість балів -15

5 балів – студент демонструє вміння роботи аналіз нормативних документів, оцінювати їх відповідність часу, значущість, мету, Правильно, відповідно вимогам оформлює в зошиті відповіді на завдання з планування навчальної роботи, аналізу засобів навчання кабінету хімії тощо;

4 бали – студент виділяє суттєве, головне при аналізі матеріалів нормативної бази хімічної освіти, планів навчальної роботи учителя та ін., проте відповіді і практичні дії не відрізняються оригінальністю, мають незначні помилки при визначенні мети, структури, потреби для учителя хімії як регулятивного документа. В оформленні зошита порушена логіка відповіді, є несуттєві помилки.

3 бали – завдання виконані не менш, ніж на 60% навчального матеріалу. В обговоренні теоретичних питань студент не може чітко визначити призначення і необхідність певного документа. В зошиті оформлено відповіді коротко і неповністю.

2 бали – завдання виконані менше, ніж на половину. Студент погано орієнтується у призначенні нормативних документів, що стосуються хімічної освіти.

1 бал - студент має уявлення про існування певних законів про освіту, стандарту середньої освіти, шкільної документації, але не може чітко визначити їхнє призначення, структуру. Відповіді в зошиті представлені не на всі завдання.

Виконання самостійної роботи з тем або окремих питань програми практики оцінюється 1-5 балами.

Виконане повністю індивідуальне завдання максимально оцінюється 10 балами.

Залік проводиться на підсумковій конференції з практики із захистом звіту.

Якісними критеріями оцінювання виконання індивідуальних завдань студентами є:

1. Повнота виконання завдання: елементарна; фрагментарна; повна; неповна.

2. Рівень самостійності студента: під керівництвом викладача; консультація викладача; самостійно
3. Сформованість навчально-інформаційних умінь (робота з інформаційними джерелами, спостереження).
4. Сформованість навчально-інтелектуальних умінь (визначення понять, аналіз, порівняння, систематизація, узагальнення, вміння відповідати на запитання, виконувати творчі завдання).
5. Рівень сформованості фахових методичних вмінь (вміння застосовувати на практиці набуті знання):
 - низький – володіння умінням здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу;
 - середній – уміння вибирати відомі способи дій для виконання фахових завдань;
 - достатній – застосовує набуті знання у стандартних практичних ситуаціях;
 - високий – володіння умінням творчо-пошукової діяльності.

Підсумкова оцінка за практику нараховується наступним чином:

Види діяльності	Бали
Практичні заняття за п'ять днів	1-75
Самостійна робота	1-5
Індивідуальне завдання	1-10
Виконання тестів	1-10
Загальна сума	1-100

Виставляється в академічний журнал в балах за 100-бальною шкалою, кредитно-трансферною і національною оцінкою.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для диференційованого заліку	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
65-69	D	задовільно	

60-64	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного проходження практики	не зараховано з можливістю повторного проходження практики
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним проходженням практики	не зараховано з обов'язковим повторним проходженням практики

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Байрак Г.Р. Методи геоморфологічних досліджень: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 292 с.
2. Байрак Г.В., Гнатюк Р.М., Горішний П.М., Хомин Я.Б. Практику з курсу «Геоморфологія: навч.-метод посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Іванова Франка, 2015. 96 с.
3. Бездухов О.А., Філоненко Ю.М. Геоморфологія: Навчальний посібник для студентів природничо-географічного факультету. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2006. 123 с.
4. Загальне землезнавство. Практикум /За ред.. М.Ю. Кулаковської і П.О. Шкрабія: Посібник для пед.. ін.-тів. К.: Вища школа, 1981. 248 с.
5. Ковальчук І.П., Іваник М.Б. Програма та лабораторні роботи з курсу «Геоморфологія». Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1996. 54 с.
6. Колтун О. В. Вступ до геоморфології: навч. посібник. Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 80 с.
7. Кравчук Я.С. Геоморфологічне картографування. Львів: Вид. Центр ЛНУ ім.І. Франка, 2006. 173 с.
8. Польова практика з геоморфології: метод. вказівки для студ. природничо-географічного факультету/ укл. В. В. Чайка. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. 20 с.
9. Стецюк В.В., Міхелі С.В., Ткаченко Т.І. Геоморфологія. Курс лекцій для студентів географічних, геологічних та природничо-географічних факультетів вищих навчальних закладів України. Навчальний посібник. К.: ВГЛ «Обрії», 2008. 230 с.
10. Фізична географія Запорізької області: хрестоматія / Л.М. Даценко, В.В. Молодиченко, В.П. Воровка та ін.

Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. 200 с.

Допоміжна:

1. Металічні корисні копалини України: Підручник / В.А. Михайлов, та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 463 с.
2. Неметалічні корисні копалини України: Підручник / В.А. Михайлов, та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 425 с.
3. Рельєф України. Навчальний посібник / Б.О. Вахрущев, І.П. Ковальчук, О.О. Комлев, Я.С. Кравчук, Е.Т. Палієнко, Г.І. Рудько, В.В. Стецюк; За загальною редакцією В.В. Стецюка. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 688 с.
4. Рудько Г.І., Адаменко О.М., Чепіжко О.В., Крочак М.Д. Геологія з основами геоморфології: підручник для студентів екологічних і географічних спеціальностей. Чернівці: «Букрек», 2010. 400 с.
5. Сіренко І., Іваник М. Палеогеоморфологія: навч. посібник. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 432 с.

Інформаційні ресурси

1. <https://www.google.com/maps/@50.458191,30.3252564,1518m/data=!3m1!1e3?hl=uk>
2. <https://www.google.com.ua/intl/uk/earth/download/gep/agree.html>
3. <https://earthengine.google.com/timelapse>
4. <http://geoinf.kiev.ua/wp/kartograma.htm>
5. <http://supermaps.ukrdgri.gov.ua/geologymap/default.aspx>
6. <http://supermaps.ukrdgri.gov.ua/tectonicsmap/default.aspx>
7. <http://supermaps.ukrdgri.gov.ua/landmarks/default.aspx>
8. <https://www.usgs.gov/>